

Abdurrahman Kasapoğlu, Atatürk'ün Kur'an Kültürü

Abdurrahman Kasapoğlu, The Quran Culture of Atatürk

Kübra KONUR*

Öz

Bu çalışmada Prof. Dr. Abdurrahman Kasapoğlu'nun Atatürk'ün Kur'an Kültürü adlı eseri tanıtılmaya çalışılmıştır. Eserde Kur'an hakkında bilgiler verilmiştir. Atatürk'ün hayatının her döneminde Kur'an'ın etkisi dönemsel olarak ele alınmıştır. Eserde başta M. Kemal Atatürk'ün konuşmalarına, mektuplarına ve dönemin yönetici ve düşünürlerinin konu ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: M. Kemal Atatürk, Kur'an'ı Kerim, Ayet, Kültür

Abstract

In this study, the book, The Quran Culture of Atatürk by Abdurrahman Kasapoğlu is introduced. In the book, information about the Quran is included. Moreover, The influence of the Qur'an in every period of Atatürk's life is considered periodically. In the work, especially Atatürk's speeches, letters and the views of the managers and thinkers of the period on the subject are included.

Keywords: M. Kemal Atatürk, Quran, Versicle, Culture

Eserin 1. Baskısı Prof. Dr. Abdurrahman Kasapoğlu tarafından 2006 yılında kaleme alınmıştır. İncelemesini yapacağımız eser ise Atatürk'ün Kur'an Kültürü 2008 yılı 13.baskıdır.

Eserin kapağına baktığımızda eser ismi ilgi çekici bir yazı tipi ile yazılmıştır, eser isminin yazı puntosundan daha küçük bir punto ile yazar ismi yazılmıştır. Eser isminin hemen altında ise esere uygun bir Atatürk'ün Kur'an'ı Kerim okuyan fotoğrafı basılmıştır. Eser kapağının altında kitabevinin logosu ve sağ alt köşede de baskı yılı yer almaktadır. Eserde ikinci sayfada beyaz sayfa üzerine eser ismi ve kitap evi yazılmıştır. Diğer sayfaya geçtiğimizde ise eserin künyesine ait bilgiler yer aldığını görmekteyiz. Bu sayfada yayın no, yazar ismi, genel yayın yönetmeni, editör ismi ve Isbn gibi künye bilgileri yazılmıştır.

Eserin 4. Ve 5. Sayfalarında Prof. Dr. Abdurrahman Kasapoğlu yazarımızın öz geçmişi yer almaktadır. Öz geçmişinde eğitim bilgilerinin yanı sıra yayınlanmış kitapları, telif makaleleri de yer almaktadır. Eser 2008 basımlı olduğu için yazar unvanı eserde Yrd. Doç. Dr. Şeklinde yer alıp okuyucularımıza yazarın Prof. Dr. unvanını aldığını güncellemek isteriz.

Eserin önsözünden hemen önce okuyucuları Mustafa Kemal Atatürk'ün bir fotoğrafı karşılamaktadır. Yazar okuyuculara araştırma yapıldığını bu alanda çok zengin verilere ulaşıldığını bunların Atatürk'ün Kur'an Kültürü ile ilgili sistematik şekilde incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Eserin ilerleyen bölümlerinden de kesitlere yer verilmiştir. Kısaca Mustafa Kemal Atatürk'ün geleneksel ve entelektüel kültürün birleşimi ile Kur'an kültürüne hakim olduğu belirtilmiştir. Kur'an kültürünün Mustafa Kemal Atatürk'ün kişilik özelliği olduğu ve milli mücadelede etkili olarak kullanıldığı önsözde belirtilmiştir. Önsözün diğer kısımlarında ise araştırmanın özeti niteliğinde bölüm isimlerine ve açıklamalarına yer verilmiştir.

İçindekiler kısmına baktığımızda Özgeçmiş, Önsöz, Giriş bölümleri sayfa numaraları ile numaralandırılmıştır. Eser toplamda dört ana bölümden oluşmaktadır. Ana bölümler roman rakamı ile belirtilmiştir. Anca burada basım hatası olarak birinci bölüm roman rakamı ile değil rakam ile yazılmıştır. Ana bölümler kendi içlerinde roman rakamları ile tekrardan ayrılmış bu bölümlerden

* Yüksek Lisans, Erciyes Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlke ve İnkılapları Anabilim Dalı, Erciyes/Türkiye, kubra2204@gmail.com

bazıları da kendi içlerinde harflerle temsil edilerek tekrardan bölümlere ayrılmıştır. İçindekiler kısmının sonunda ise Kur'an Hakkında Atatürk'ten Seçkiler başlığı altında sonuç ve kaynakçaya verilmiştir.

İçindekiler kısmının ardından on üçüncü sayfada kısaltmalar başlığı adı altında eserde kullanılan kısaltma ve anlamları okuyuculara açıklanmıştır. Ardından ise M. Kemal Atatürk'ün askeri bir fotoğrafına yer verilmiştir.

Giriş kısmını incelediğimizde baskı hatasından kaynaklı eserin sağ tarafında yer alan yazılar okunmamaktadır. Yazar giriş kısmında ilk olarak kültür kavramını ele almış ve okuyuculara açıklamıştır. Yazar din kavramını kültürün en önemli öğelerinden biri olduğunu belirtmiştir. Kültür kavramını kişilik oluşumunda etkisinden de söz edilmiştir. Devamında ise eğitim ve aile açısından kültürün işlevi değerlendirilmiştir. Eğitim açısından kültür yeni nesillere aktarılan davranış kalıpları olarak ifade edilmiştir. Aile açısından kültür ise anne ve babanın değerlerinin çocuklara geçtiği bahsedilmiştir. Eserde de belirtildiği gibi bireyin kişilik özelliklerinin ilk olarak ailede daha sonra okulda eğitimle oluştuğunu bilmekteyiz. Burada bir yorum olarak aile de kültür işlevini eğitimde kültür işlevinden önce ele alınmasının daha uygun olacağını düşünmekteyim. Yazar kültür kavramı ve işlevini açıkladıktan sonra eserin konusuna uygun olarak M. Kemal Atatürk'ün yaşadığı ortamda ki kültür ile kişisel özelliklerini birlikte ele almıştır. Eserde M. Kemal Atatürk'ün dine bağlılığı ve Kur'an ile olan ilişkisi temel kişisel özelliği sayılmıştır. Eserde belirtildiği üzere M. Kemal Atatürk konuşmalarında Kur'an ayetlerine referansta bulunmuştur ve ileri bölümlerde de M. Kemal Atatürk'ün bu konuşmalarına yer verilmiştir.

İleri bölümlerde yer alan Milli Mücadele döneminden girişte de kesit verilerek M. Kemal Atatürk'ün Sakarya Zaferi sonucu gazi unvanını alması dini yönden değerlendirilmiştir. Okuyuculara burada kısa ve öz şekilde gazi kavramının açıklaması da yapılmıştır. Gazi kavramının yanı sıra M. Kemal Atatürk'ün tüm İslam dünyasında kurtarıcı olarak görüldüğü söylenmiş ve devamında bu söyleme uygun konuşmalara yer verilmiştir. Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah, Abdülvahap Boudhiba, Pakistan Devlet Başkanı Eyüp Han'ın Atatürk için düşünceleri eserde yer almaktadır. Bunun yanı sıra Fransız bir yazar Marcel Sauvage İslam dünyasının Atatürk'e ait düşüncelerini anlattığı yazıda eserde yer almaktadır. Yeni Delhi Radyosu'nda yayınlanan bir konuşmada M. Kemal Atatürk'ün ölümünün mübarek Ramazan ayına ve Cuma gününe gelmesi ile Allah'ın mübarek bir kulu olduğu eserde yer almıştır. Bunların yanı sıra şairlerin şiirleri ve düşünceleri ile de Atatürk'ün dini bağlılığı incelenmiştir.

Yazar giriş kısmının sonlarına gelirken M. Kemal Atatürk'ün kişiliğin oluşmasında farklı etmenlerin olduğunu söylemiştir. Akabinde ise araştırma konusuna uygun olarak M. Kemal Atatürk'ün kişilik oluşmasında Kur'an kültürünün ele alınacağını okuyuculara hatırlatmıştır.

Giriş kısmının sonunda ise yazarın bu araştırmayı yapma amacına değinilmiştir. Yazar M. Kemal Atatürk'ün Kur'an ile ilişki ile ilgili başka çalışmaya rastlamadığı için bu çalışmayı yapmıştır. Buna ek olarak konu ile ilgili sadece İsa Kayacan tarafından kaleme alınan eseri içeriğin bir başlık belirtilmiştir.

Birinci bölüme gelmeden okuyuculara iki adet fotoğraf karşılarken diğer fotoğraflarda olduğu gibi fotoğraf hakkında bir açıklama yer almamaktadır.

Birinci bölümde (sf 21- 73) Atatürk'ün Yetiştirdiği ve Yaşadığı Çevre başlığı yer almaktadır. Selanik mekanı M. Kemal'in kültürünün şekillenmesinde etkili olmuştur. Nitekim eser de M. Kemal Atatürk'ün çocukluk yılları okuduğu okullar ve diğer şehirlerin kültür oluşumunda etkisi incelenmiştir. Türk dünyası tarafından bir dahi olarak görülmüştür. Zübeyde Hanım'ın M. Kemal Atatürk'ü dini eğitime göndermesi ile de Atatürk 'ün temelden bu kültür içinde büyüdüğünü görmekteyiz.

Birinci bölümün ilk alt başlığı olan Çocukluk Yılları Ve Okuduğu Okullar başlığı ile incelenmiştir. Dini duygular ve dini kültür kişiliğin bir parçası sayılmıştır. Atatürk'ün içinde yaşadığı toplumun dindar olduğu ve kendisinin de dine ilgisiz kalmadığını anlıyoruz. M. Kemal Atatürk hayata geldiği ilk günden itibaren dini geleneklere uygun olarak yetişmiştir. Eserin bu bölümünde bu geleneklere yer verilmiştir. Bu bölümde aynı zamanda M. Kemal Atatürk'ün ailesi hakkında da bilgiler verilmiştir. M. Kemal Atatürk'e dini kültür babası Ali Rıza Bey ve dedesi Kızıl Hafız olarak bilinen Ahmet

Efendi'den kalmıştı. Tabii ki eserde annesi Zübeyde Hanım'ı katkıları da dile getirilmiştir. İleri sayfalarda okuduğumuz gibi M. Kemal Atatürk'ün ülkücü kişiliğinin oluşumunda annesinin katkısı büyüktür. Zübeyde Hanım'ın isteği üzerine de M. Kemal Atatürk ilk olarak mahalle mektebine dönemin dini eğitimi verilen okuluna gitmiştir. Bu dönemde temel olarak Kur'anı Kerim okumayı öğrenmiştir. Eğitim aldığı rüştiye ve idadi okullarda dini eğitimini almış ve Arapça bilgisine sahip olmaya çalışmıştır. Eserde ders olarak okutulan dini derslerin isimlerine örnekler verilmiştir.

Birinci bölümün ikinci alt başlığı olan Çanakkale Savaş Yıllarını görmekteyiz. Savaş esnasında okunan Kur'anı Kerim ve edilen dualar M.Kemal Atatürk'ü manevi olarak dine daha çok yaklaştırdığını anlamaktayız. Bu bölümde yazar M. Kemal Atatürk'ün savaş esnasında gözlemlediği dini atmosferi bizlerle paylaşmaktadır. Aynı zamanda eserde M.Kemal Atatürk'ün Salih Bozok'a yazdığı savaşı Allah'ın yardımı ile atacaklarını belirten mektup da yer almaktadır. Ancak mektubun günümüz Türkçesi ile olan açıklaması eserde mevcut değildir. Gözlemlerin yanı sıra 1925 yılında çıkarılan bir gazeteden bahsedilerek Atatürk'ün temel özelliğine atıf yapılmıştır.

Milli Mücadele Yıllarına baktığımızda ise milli ve dini duyguların ön planda tutulduğundan bahsedilmiştir. Yazarın eserinde yer verdiği mektuplardan anlaşılacağı üzere M. Kemal Atatürk Kurtuluş savaşının kutsal boyutunu her daim ön plana çıkartmış ve sadece Türkler için değil Müslümanlık için kurtuluş olarak görmüştür. Yazar bu bölümde okuyuculara genel olarak M. Kemal Atatürk'ün mektuplarından kesitler sunmuştur. Bunun yanı sıra Meclis'inde Kur'an'ı Kerim motifleri ile zenginleştirildiğinden kısaca okuyuculara bahsedilmiştir.

M. Kemal Atatürk Kur'an-ı Kerim'in birleştirici gücüne inan önemli toplantı ve günlerde açılışı Kur'an-ı Kerim okunuşu ile yapılmasını istemiştir. Bu istediği de eserde de okuduğumuz gibi Erzurum Kongresi gündem maddeleri arasında yer almıştır. Büyük Millet Meclisi'nin açılışından da manevi güç olarak Cuma Namazı, Kur'an-ı Kerim okunuşunu görmekteyiz. Yazar bu bölümde Millet Meclisi adını taşıyan Atatürk imzalı beyanname ve kaynak gösterilen ayetlerden bahsetmiştir. Ayetler burada dipnotlar daha açıklamalı verilmiştir.

Yazar bu bölümün devamında dini tecrübe ve dini duygu kavramını açıklanmıştır. Bazı düşünürler tarafından bu iki kavramın eşdeğer tutulduğu belirtilmiştir. dini tecrübe kavramı kendi için de doğrulayıcı tecrübe olarak tekrar eserde ele alınmıştır. Dini duygu kavramı yazar tarafından okuyucular için daha açık ifadelerle tekrar ele alınmıştır. Dini duygunun birbirine iki zıt heyecandan oluştuğu bunların korku ve ferahlık barındırdığı ifade edilmiştir. Yazının devamında ise korku ağırlıklı dini tecrübe açıklanarak devam edilmiştir. Aynı başlık altında M. Kemal Atatürk'ün istiane özelliğinden ele alınmıştır ve yabancı düşünür Gotthard Jacke ve M. Kemal Atatürk'ün mektupları ile desteklenmiştir. Yazar ilk olarak okuyuculara istiane kavramını açıklamıştır. Yazar bunlara ek olarak M. Kemal Atatürk'ün Büyük Millet Meclis konuşmalarında Allah'tan yardım istediği konuşmalara yer vermiştir. Burada M. Kemal Atatürk'ün Allah bizimledir ifadesini tekrarladığını görmekteyiz nitekim yazarda buna dikkat çekmiştir. Akabinde ilk olarak Hz. Peygamberin kullandığı bu ifade ve yaşadığı olay hakkında bilgi verilmiştir. Devamın da ise M. Kemal Atatürk'ün diğer sık kullandığı hamd kavramı okuyuculara açıklanmıştır. Eserde hamd kavramı şükür ve minnet olarak açıklanmış ve Müslümanların ayırt edici özelliği olarak görülmüştür. Hamd ve şükür kavramının açıklanmasının arkasından tarihi bir olayın anlatımı devam edilmiştir. M. Kemal Atatürk'ün zaferler sonu Allah'a duyduğu şükranlık önceki bölümlere benzer şekilde ele alınmıştır.

M. Kemal Atatürk'ün hastalığı ve ölümünde Kur'an-ı Kerim kültürü hakkında okuyuculara bilgiler sunulmuştur. Eserden edindiğimiz bilgilere göre M. Kemal Atatürk hastalığının teşhis edilmesinden sonra namaz sureleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bölümün sonunda ise M. Kemal Atatürk'ün son sözleri hakkında rivayetlere yer verilmiştir.

Birinci bölümün son alt başlığına baktığımızda okuyucuları M. Kemal Atatürk'ün okuduğu dini içerikli kitaplar karşılamaktadır. Yazar başta sayısal ifadeler ile konuya giriş yapmış devamında ise M. Kemal Atatürk'ün batılı yazarların kitaplarını da okuduğundan bahsetmiştir. Eserde M. Kemal Atatürk'ün kitap okurken tuttuğu notlardan da kesitler okumaktayız.

Yazar ikinci bölüme geçmeden M. Kemal Atatürk'ün farklı zaman ve mekanlarda çekindiği fotoğraflara yer vermiştir.

İkinci bölüm Atatürk'ün Kur'an Kültürü Kur'an Tasavvuru (sf 79-174) başlığı adı altında yirmi alt başlığa ayrılmasından oluşmaktadır. Bölümün giriş kısmında eserin ana girişine benzer ifadeler kullanılmıştır.

İkinci bölümün ilk alt başlığında Kur'an, Ayet ve Sure kavramları okuyuculara açıklanmıştır. Burada surelerin mekan ve zaman açısından sıralanması yazar tarafından okuyuculara detaylı ele alınmış ve bir an eserin ana konusunda uzaklaştırmıştır. Konuya bağlantı ise M. Kemal Atatürk'ün kaleme aldığı tarih kitabından bahsedilerek sağlanmıştır. Eserde geçen Kur'an- ı Kerim bilgilerine yazarda kendi eserinde yer vermiştir.

Eserin ikinci bölümünde Kur'an'a saygı ve yemin etme kavramları da incelenmiştir. Toplumda saygının birden fazla şekilde ifade edilmesinden bahsedilmiş devamında M. Kemal Atatürk'ün eşyalarının korunmasına ve saygı gösterilmesine bağlanmıştır. Eşyalarının arasında Kur'an- ı Kerim'de yer almaktadır. Yemin etme bölümüne geldiğimizde Kur'an üzerine yemine edilirken yapılan nitelermelere yer verilmiştir.

Eseri okuduğumuzda M. Kemal Atatürk'ün Kur'an dinlemeyi çok sevdiğini her fırsatta dinlemeye çalıştığı sonucunu edinmekteyiz. Burada konu ile ilgili Hafız Yaşar Okur, Eski Maarif Bakanı Cemal Hüsnü Talay'ın görüşlerine yer verilmiştir. Eserde M. Kemal Atatürk'ün dinlemeyi sevdiği hafız olarak Sadettin Kaynak gösterilmiştir.

İkinci bölümün beşinci ve altıncı alt başlıklarını bir arada incelersek ilk olarak ayetten yola çıkılarak müminin üç özelliği sıralanmıştır. Fevzi Paşa'nın Milli Mücadele döneminde savaştan fırsat bulduca Kur'an'ı Kerim okuduğunu eserden anlamaktayız. Kur'an'ın aynı zamanda ölümler içinde okunduğunu Hz. Peygamberin hadislerinden de yer verilerek okuyuculara aktarılmıştır. Eserin ana konusu ile bağlantısı ise M. Kemal Atatürk'ün Büyük Millet Meclisi'nde Büyük Zafer hakkında yaptığı konuşma ile sağlanmıştır.

Bölümün yedinci ve sekizinci bölümlerini beraber incelemeyi uygun görmekteyim. İlk olarak eserde dini bilgiler verilmiş sonrasında M. Kemal Atatürk'ün Mahmut Bey'e isteği olan Kuran'ı Kerim okuma hususu ele alınmıştır. Akabinde ise hat sanatının tarihsel kökenlerine değinilmiştir. Yazar Atatürk'ün hat sanatına verdiği önemi anekdot ile anlatmayı uygun görmüştür.

Eserde Tin suresi ayrı başlık olarak incelenmiştir. M. Kemal Atatürk'ün bu sureyi yeni Türk alfabeleri ile yazdığını görmekteyiz.

Eserde dini bilgilerden ziyade iletişim, bilgi ve davranış kavramlarının açıklamalarını görmekteyiz. Devamında da Atatürk'ün Kur'an'ın gönderilişi hakkında görüşlerini görmekteyiz.

Eserde Kur'an'ı Kerim dil açısından da incelenmiştir. Her dönemde insanların Arapça bilmeden sevabı için Kur'an dinlediklerini görmekteyiz. Atatürk Cumhuriyet yıllarında bu konuyu gündeme getirmiş ve belirttiği görüşler eserde de yer almaktadır. M. Kemal Atatürk'ün Kur'an mealı olarak Cemil Said'in meal kitabını okuduğu bilgisini edinmekteyiz. Yazar Kazım Karabekir ve M. Kemal Atatürk arasında geçen Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi hususu belki de daha önceki kısımda yer alması daha uygun olurdu. Bu konu ileri sayfalarda Kazım Karabekir'in görüşleri olarak tekrardan ele alınmıştır. Yazar araya kısa bir değerlendirme yapma gereği duymuştur.

Yazar ikinci bölümde okuyuculara dini bilgileri okuyuculara detaylı sunmuş devamında ise eserin ana konusuna bağlamıştır.

Yazar her bölüm öncesi olduğu gibi üçüncü bölüm öncesi de M. Kemal Atatürk'ün fotoğraflarından kareler eklemiştir. Atatürk'ün İnanç Dünyası (sf 181- 303) başlığı ile incelenen bölüm kendi içinde on sekiz alt başlıktan oluşmaktadır.

Üçüncü bölümde yazar M. Kemal Atatürk'ün inanç üzerine görüşlerini paylaşmıştır. M. Kemal Atatürk'ün dinin akıl verilerine uygun olması gerektiği düşünmüştür. Eserde de İslam dininde evrendeki düzene karşı çelişki olmadığı vurgulanmıştır. M. Kemal Atatürk'ün akıl ve diğer bilimlerdeki çağrışımları dile getirilmiştir. Eserde çaresizlik anında insanların dine ihtiyaç duyması dini ve pozitivist bakış açıları ile incelenmiştir. Yazar M. Kemal Atatürk'ün görüşlerine vererek Comte'un görüşlerine yaklaştığını ifade etmiştir.

Eserde kadercilik kavramı birkaç sayfada açıklanmıştır. Kadercilik kısmında baskı hatasından kaynaklı olabilme ihtimalini göz önüne alarak bazı cümlelerin birkaç defa tekrarlandığını görmekteyiz.

İman gücü bölümüne baktığımızda milli mücadele bölümünü okuyuculara hatırlatır şekildedir. M. Kemal Atatürk'ün savaş zamanları Türk askerinin Allah'a olan iman gücüyle büyük bir şevk ile savaştıklarını diler getiren görüşlerine yer verilmiştir.

Eserde M. Kemal Atatürk'ün Kur'an kültürünün yanı sıra Atatürk'ün Hz. Muhammed Tasavvuru da incelenmiştir. Okuyucular açısından bir bilgi bütünlüğü oluşturulmuştur. M. Kemal Atatürk'ün Hz. Muhammed'in hayatının daha iyi anlaşılabilmesi için yaptığı çalışmalara eserde değinilmiştir. M. Kemal Atatürk'ün ziyaret ve konuşmalarında yer verdiği Hadisi Şerifler de yazar tarafından eserde incelenmiştir.

Eserin dördüncü ve son bölümünü ise Atatürk'e Göre Dinin Toplumsal Hayattaki Yeri (sf 313- 407) başlığı oluşturmaktadır. Bu bölümde M. Kemal Atatürk'ün yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin her alanında dini referans gösterdiğini görmekteyiz. Eserin bu bölümünde içerikten daha çok dipnotları görmekteyiz. Yazar son bölümde önceki bölümlerde verdiği kavram açıklama ve dini bilgileri bu bölümde daha kısa tutmuştur. Okuyucu daha rahatlatan bir anlatım tarzına bürünmüştür. Bölüm başlığından da yola çıkarak insanların günlük hayatlarından örnekler M. Kemal Atatürk'ün bakış açıları ile açıklanmıştır. Bölümün ardından ise Kur'an Hakkında Atatürk'ten Seçkiler kısmı yer almaktadır.

Eserin sonuç kısmını incelediğimizde (sf 427- 430) M. Kemal Atatürk'ün yaşamının her döneminde Kur'an kültürünün olduğunu anlamaktayız. Yazar sonuç kısmında eserin bölümlerini özetler nitelikte paragraflar oluşturmuştur. Sonuç kısmında eserin içinde geçen konulardan önemli görülen değinilmiştir. Sonuç ve diğer bölümlerde de konu ile ilgili konuşmalar eserde koyu renkle ön plana çıkarılmıştır.

Kaynakça (sf 431- 480) kısmı A'dan Z'ye doğru ilerleyerek harf sistemine uygun bir şekilde sıralanmıştır.

Eserin arka kapağını incelediğimizde eser ismi, yazar ad soyad yazılmıştır. Çalışmamızın başında dile getirdiğimiz gibi yazarın unvanı güncellenmelidir. Eserin arka kapağında eserin içinde bir özet değil konu ile ilgili M. Kemal Atatürk'e ait bir yazıya yer verilmiştir. Eserin bandrol numarası bulunmaktadır.